

ČAKAVSKO I ŠTOKAVSKO U GOVORU JEZERA I TISNOGA NA OTOKU MURTERU

Batinović, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:834555>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Završni rad

**ČAKAVSKO I ŠTOKAVSKO U GOVORU JEZERA I TISNOGA NA
OTOKU MURTERU**

Lucija Batinović

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Završni rad

**ČAKAVSKO I ŠTOKAVSKO U GOVORU JEZERA I TISNOGA NA
OTOKU MURTERU**

Lucija Batinović

Kolegij: Dijalektologija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin

Split, 2021.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. METODOLOGIJA RADA	2
3. TISNO I JEZERA NA OTOKU MURTERU.....	2
4. FONOLOŠKE POSEBNOSTI GOVORA TISNOGA I JEZERA	6
4.1. Vokalizam.....	6
4.2. Konsonantizam	7
4.3. Prozodijski sustav obaju govora	10
5. MORFOLOŠKE POSEBNOSTI GOVORA TISNOGA I JEZERA	11
6. LEKSIČKE POSEBNOSTI GOVORA	15
6.1. Leksik Tisnoga	15
6.2. Leksik Jezera	15
7. ŠTOKAVSKO U GOVORU TISNOGA I JEZERA	16
8. ZAKLJUČAK	18
9. LITERATURA	20
10. PRILOZI.....	21
10.1. Ogledi govora.....	21
10.2. Slike	22

1. UVOD

Otok Murter nalazi se u sjeverozapadnom dijelu šibenskog otočja te svojim položajem, ali i govornim karakteristikama spada u južnočakavsko ikavski dijalekt. Sveukupno obuhvaća četiri naselja: istoimeni Murter, Betinu, Jezera i Tisno. U ovom radu više će biti riječi o potonja dva mjesta. Otok Murter općenito nije veliko mjesto i ne broji previše stanovnika, što se može vidjeti i pogleda li se dublje u samo Tisno i Jezera. Tragovi prvih stanovnika na otoku sežu još u 11. stoljeće prije Krista. Arheološki nalazi u starohrvatskim grobovima, na današnjem groblju Gospe od Gradine u Murteru, dokaz su da su se prvi Hrvati doselili na otok Murter u 8. stoljeću. Hrvati su otoku dali hrvatsko ime Srimač, koji se prvi put spominje 1285. godine u obliku Srimaz (Juraga, 2010: 6). Do današnjeg dana na otoku su se dogodile mnoge promjene, različito stanovništvo je dolazilo i odlazilo te se tako, s promjenom stanovništva, mijenjao i sam govor otočana. Unatoč tome, većina karakteristika mjesnih govora sačuvana je i dan danas.

Hrvatski jezik karakterizira tronarječnost, odnosno hrvatski jezik razlikuje čakavsko, štokavsko i kajkavsko narječje. Iako Tisno i Jezera pripadaju čakavskom narječju, u ovom radu pokušat će se prikazati i neke posebnosti štokavskog narječja koje su prisutne u tim govorima. U analizi govora u obzir su uzete fonološke, morfološke i leksičke posebnosti obaju govora te su iste detaljnije razrađene uz pomoć transkribiranih govora snimljenih na terenu.

Dakle, cilj je ovoga rada napraviti usporednu analizu govora Tisnoga i Jezera, uz prikaz čakavskih, ali i štokavskih jezičnih posebnosti govora.

2. METODOLOGIJA RADA

Za potrebe rada u kojem je provedena analiza govora Tisnoga i Jezera, odabrano je šest ispitanika,¹ dvoje iz Jezera, četiri iz Tisnoga. Svi stanovnici proveli su cijeli ili gotovo cijeli svoj život u spomenutim mjestima. Stanovnici Tisnoga i Jezera ispitani su metodom intervjua, odnosno korišteni su razni upitnici – iz fonologije (za porijeklo samoglasnika i refleks jata), ali snimljen je i slobodni govor nekih ispitanika u kojem su oni pričali o raznim temama po vlastitom odabiru. Sve snimke snimljene su mobilnim uređajem od studenog 2020. do travnja 2021. godine. U radu je iznesena usporedna analiza govora Tisnoga i Jezera koji su izvorno čakavski, a na kraju su izdvojene jezične posebnosti štokavskog narječja zamijećene u govoru ovih dvaju mjesta.

3. TISNO I JEZERA NA OTOKU MURTERU

Tisno i Jezera pripadaju Općini Tisno koju zanimljivom čini to što je jednim dijelom na kopnu, a jednim na otoku. Stanovnici Tisnoga i Jezera većinom su tradicionalni ljudi. Najčešće se bave ribarstvom i turizmom, čemu pridonosi more u neposrednoj im blizini. Uz to se bave i poljoprivredom. Prema zadnjim podacima Tisno broji oko 1273 stanovnika, a Jezera nešto manje – 857.² Ova dva mjesta relativno su vrlo blizu jedan drugome. Naime, u Tisnome se nalazi plaža svetog Andrije na čijem je kopnenom dijelu napravljena šetnica koja vodi do Jezera.

Možda se najdetaljnije dosadašnje istraživanje ovih govora može prepisati Edi Juragi. On 2010. godine objavljuje *Rječnik govora otoka Murtera* u kojem iznosi posebnosti svih četiriju mjesta otoka Murtera. Osim Jurage, u istraživanju ovih dvaju mjesta sudjelovao je i Josip Lisac (2009). Juraga (2010) navodi kako su, kao i mnogi drugi govori toga narječja, i ovi izgubili neke svoje čakavske osobine pod utjecajem štokavskog narječja, no to ne znači da se njihov govor u potpunosti prilagodio štokavštini. Neki oblici i naglasci zadržani su do danas dok su neki izgubljeni. *Zač* je tako potpuno izgubljeno, a umjesto zamjenice *čà* upotrebljava se *štà*. Za

¹ U Tisnome su ispitani M. P. (djevojačko prezime S., rođena 1972. godine u Šibeniku), D. T. (rođen 1955. godine u Šibeniku), J. Ž. C (rođena 1983. godine u Splitu) i M. Č. (rođena 1939. godine u Šibeniku). U Jezerima su ispitani C. P. (rođena 1938. godine u Šibeniku) i D. T. (djevojačko prezime L., rođena 1959. godine u Šibeniku). Sve su snimke poslužile za jezičnu analizu, a svi su ispitanici dali svoj pristanak za daljnju uporabu snimaka.

² Službena stranica Općine Tisno: <http://www.tisno.hr/stranice/opcina-tisno/60.html> (pregledano 5. 8. 2021.).

oblik *čà* u genitivu množine se i dalje čuje *čěsa* iako u zadnje vrijeme sve više prevladava oblik *čěga* (Juraga, 2010: 18). Nastavci u dativu, lokativu i instrumentalu množine izjednačeni su (*ženàman, tovrìman*). S druge strane, sačuvan je nulti nastavak u genitivu množine kod imenica ženskog roga (*glāv, rŭk*). Također je sačuvan i nastavak *-ov* u genitivu množine kod imenica muškog i srednjeg roda (*postòlov, sělov*). U Murterskoj čakavštini česti su oblici sa *-šć* umjesto *-št* (*gŭšćer, klišća, šćipati* umjesto *gušter, klišta, štipati*) (Juraga, 2010: 18). Analiza provedena u ovom radu ne podudara se u potpunosti s onim što Juraga navodi u svojoj knjizi, to jest sve navedeno u njegovoj knjizi nije potvrđeno u ovom istraživanju. Naime, u provedenim analizama oblik *čěsa* nije zabilježen nijednom, kao ni nastavak *-ov* u genitivu množine kod imenica muškog i srednjeg roda. Također, uočeno je da prevladavaju oblici sa *-št*, a ne *-šć*.³

Prve tragove Hrvata na području Jezera imamo još iz 8. stoljeća, iako prvi tragovi života uopće u blizini današnjih Jezera sežu u 11. stoljeće prije Krista. Na poluotoku Murtarič otkriveni su tragovi ilirske naseobine, a u njezinoj blizini su bile kamene nekropole. Nekropola je također i kamena gomila iznad uvale Murtar nalik krnjem stošcu do čijeg vrha vodi spiralna staza. Mještani je nazivaju Pudarica po poljarima, to jest pudarima, koji su s nje bdjeli nad usjevima, vinogradima i maslinicima (Juraga, 2010: 16). Svoje ime Jezera duguju dvjema velikim vodenim površinama koje su se tijekom kišnog razdoblja stvarale na nepropusnom tlu jugozapadnog dijela mjesta. Jedna od njih isušena je zbog malarije početkom 20. stoljeća, dok je druga, zvana Lokva, i danas puna vode za zimskih, kišnih dana. Ivo Furčić (1980: 48) piše da su Jezerani raspolagali s vrlo malo obradive zemlje na kojoj su gajili vinovu lozu i maslinu: „Od davnina su Jezerani bili okrenuti moru, pa je njihov plovni fond u XVIII st. bio veći od bilo kojeg drugog naselja na Murteru. Zato su Jezerani poznati kao vješti mornari, a ribarstvo je postalo najvažnija grana njihova gospodarstva. Pored toga, u prošlosti, bavili su se mnogi mještani vađenjem pijeska iz mora i vađenjem kamena za gradnju kuća” (Furčić, 1980: 48).

Tisno je najmlađe naselje na otoku Murteru, a nastalo je bježanjem kmetova iz Oštrice i Ivinja od Turaka. Furčić (1980: 264) navodi sljedeće: „Postanak Tisna vezan je uz pojavu i jačanje opasnosti od Turaka u drugoj polovini XV. i u XVI. stoljeću. Bjegunci sa susjednog kopna podigli su na obali otoka naselje koje se našlo na najkritičnijoj točki otoka Murtera na kojoj su Mlečani već 1475. god. podigli obrambeni objekt – kulu. Tisno je bilo u neprestanoj opasnosti od Turaka, a naročito za trajanje Ciparskog i Kandijskog rata”. Mjesto ime dobiva prema tjesnacu uz koji je smješten. Specifično je po tome jer cijeli otok Murter s kopnom povezuje most koji se nalazi upravo u Tisnome.

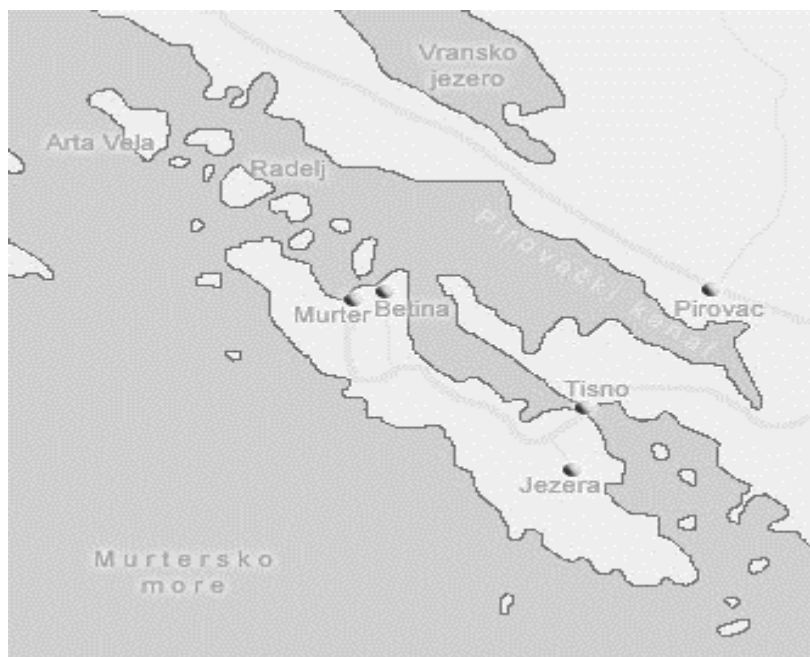
³ Više o tome bit će riječi u sljedećim poglavljima.

Kao što je rečeno, govor Tisnoga i Jezera pripada južnočakavskom ili ikavskočakavskom dijalektu. Južnočakavski dijalekt glavninom je zastupljen na otocima od Pašmana do Korčule, uključujući i zapadni Pelješac (Lovište, Trpanj, Orebić, Viganj, Kućište, Kuna, Pijavičino, Potomje) i jug otoka Paga (Dinjiška, Povljana, Vlašići). Tom dijalektu, dakle, pripadaju mjesta od Ždrelca do Tkona na Pašmanu, otok Vrgada, Betina, Murter, Tisno i Jezera, Prvić, Zlarin, Žirje i drugi otoci pred Šibenikom, Drvenik Mali i Drvenik Veliki, Grohote i druga mjesta na Šolti, bračka naselja Supetar, Postira, Pučišća, Milna, Dračevica i druga, mjesta od Hvara preko Brusja, Vrisnika do Bogomolje na Hvaru, Vele Luke, Blata, Smokvice, Žrnova i drugih mjesta na Korčuli... Ikavski čakavski idiomi su i Klana i Studena sjeverno od Rijeke, zatim zona od Novigrada i Privlake kod Zadra do Cetine (Bibinje, Sukošan, Sv. Filip i Jakov, Biograd na Moru, Pakoštane, Vodice, Primošten, Rogoznica, Marina, Vinišće, Trogir, Kaštel Štafilić i druga kaštelanska mjesta, Solin, Mravince, Žrnovnica, Stobreč, Dugi Rat itd.). Čakavsko je i južno Gradišće (Stinjaki, Santelek, Žarnovica, Jezerjani, Prašćevo, Veliki Medveš, Žamar, Nova Gora, Pinkovac, Hrvatska Čenča, Zajčje Selo, Hrvatski Hašaš, Vardaš i Katalena) kojem se dodaje i tzv. Štoje u mjestima Milištrof, Sabara, Vincjet, Čajta, Čemba (Austrija) te u selima Narda, Čatar, Hrvatske Šice i Petrovo Selo u Mađarskoj (Lisac, 2009: 139).

Slika 1. Položaj Tisnoga i Jezera u odnosu na Murter i Betinu⁴

⁴ Preuzeto iz članka: Juran, Kristijan - *Puncta Ostrice – toponimski lik koji je zbunio i zavadio suvremenike* (2010). (pregledano 20. 8. 2021.).

Slika 2. Položaj Tisnoga i Jezera na otoku Murteru⁵

Slika 3. Most u Tisnome (otok — kopno)⁶

⁵ Preuzeto s internetske stranice: <https://aktivniturizam.hr/destinacija/transferi/otok-murter> (pregledano 20. 8. 2021.).

⁶ Preuzeto s internetske stranice: <https://www.tz-tisno.hr/hr/istrazi/kulturna-bastina/tisnjanski-most/> (pregledano 20. 8. 2021.).

4. FONOLOŠKE POSEBNOSTI GOVORA TISNOGA I JEZERA

4.1. Vokalizam

Vokalski se sustav ovih dvaju govora sastoji od pet vokala /a/, /e/, /i/, /o/ i /u/ koji mogu biti dugi i kratki, naglašeni i nenaglašeni. Također, osim ovih vokala, u inventar je uključeno i /ɤ/.

Jedno od obilježja vokalizma ovih govora jest ikavski refleks jata. To se može vidjeti iz sljedećih primjera u:

- a) imenicama: *bīčva, cvīt, čovīk, dīd, kolīno, mīsec, nedīļa, pīsama, smīh, vrimēna, zvīzda*
- b) glagolima: *donīti, īsti, pīvati, umrīti, vīditi* (1. lice perfekta – *vīdla*)
- c) pridjevima: *bīl, cīli, līp, srītni, trīzan*
- d) brojevima: *dvī, dvīsta*.

Iako ikavski refleks prevladava, u primjeru *sēsti* 'sjesti' u oba govora može se vidjeti i ekavski refleks jata. Ekavski je refleks, u govoru Jezera, zabilježen i u primjeru *zēnica*.⁷ Također, u oba se govora ponekad, iako rijetko, može čuti i ijekavski refleks jata koji je zabilježen u primjerima *kōrijen* i *vijēnac*.

Starohrvatski je šva dao /a/:

(T): *dān, danās, lāž*

(J): *dān, danās, dāska, lāž, otāc*

Kod primjera **vōzēti > uzeti* u Tisnome će se čuti *uzēsti*, a u Jezerima *uzēti*. U provedenim analizama, kod ispitanika iz Jezera i Tisnoga zabilježen je i primjer *Uskŕs* od **vōzōmō*.

Prednji nazal **/ɛ/* dao je /e/ bez obzira na poziciju u kojoj se nalazi. Zabilježeni su sljedeći primjeri:

(J, T): *jetŕva, jezīk, počēti, žēdan*

(J): *īme, jāhe, jētra, mēso, tēle*.

Odras praslavenskoga **/q/* uvijek je /u/, što se može vidjeti iz sljedećih primjera:

(J, T): *gōlub, grūb, mūdrost, mūž, subōta*

(T): *zūb*

(J): *zūba*.

Iz navedenoga se vidi zanimljiv primjer **zōbō > zub* u kojem je također došlo do realizacije **/q/ > /u/*, ali navedeni primjer Jezerani, za razliku od Tišnjana, izgovaraju kao *zūba*, a ne *zub*.

⁷ U govoru Tisnoga kod ove riječi zabilježen je ijekavski refleks jata – *zjēnica*.

Odraz praslavenskoga */j/ dao je /u/ u oba govora:

(J, T): *dùg, pûn, sûnce, vûk*.

U govoru Tisnoga zabilježena je asimilacija vokala koja se može primijetiti u sljedećim primjerima:

(J, T): *kâ* 'kao', *zâva* 'zaova'.

U oba govora primjeri *krasti* i *rasti* glase *krěsti* i *rěsti*, znači *ra* > *re* dok u primjeru *vrábac* nema takve promjene. Također, riječ *toplo* gotovo se uvijek realizira kao *těplo*.

U govoru Jezera često se skupina *-nu* realizira kao skupina *-ni*:

(J): *digniti, trěsniti*.

U govoru Tisnoga ista pojava nije zabilježena. Stoga se tu čuju primjeri:

(T): *dignuti, trěsnuti, ocijénuti, zasjènuti*.

4.2. Konsonantizam

Konsonantski se sustav govora Tisnoga i Jezera sastoji od 25 konsonanata od čega je 17 šumnika i 8 sonanata.

Tablica 1. Inventar konsonantskih jedinica u govoru Tisnoga i Jezera – šumnici

<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
<i>t</i>	<i>d</i>		
<i>c</i>		<i>s</i>	<i>z</i>
<i>ć</i>	<i>đ</i>		
<i>č</i>	<i>ž</i>	<i>š</i>	<i>ž</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>(x)</i>	

Tablica 2. Inventar konsonantskih jedinica u govoru Tisnoga i Jezera – sonanti

<i>v</i>			<i>m</i>
	<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>
<i>j</i>	<i>ʎ</i>		<i>ň</i>

Fonem /x/ uglavnom se ne ostvaruje u obama govorima.⁸ To se može vidjeti u primjerima u kojima je došlo do njegove redukcije:

(J, T): *l̥ladu, lād, ladòvina, obòtnica, òću*

(J): *òdma, sm̥ij* 'smijeh'.

U Tisnome je zabilježen primjer u kojemu fonem /x/ prelazi u fonem /v/:

(T): *kr̥uv*.

Primjeri u kojima se fonem /x/ čuva, sljedeći su: *oràxháča, ùxo, mùxa, xrâst*.

U oba se govora skupina hv- u primjeru *hvala* realizira kao /f/: *fála*.

Fonem /f/ prisutan je u svim primjerima:

(J, T): *fam̥lija, fēbra, friško, šofēr*

(T): *fēšta, f̥jòk*.⁹

Iznimka je zabilježena u govoru Jezera u primjeru *trēvit* < *trefit* 'susresti' u kojem /f/ > /v/.

U nekim riječima dolazi do redukcije fonema /v/: *sēkar, sek̥va, s̥rb̥i* (T)/*s̥rb̥i* (J) 'sv̥bi' ili njegove zamjene fonemom /b/: *dib̥i* (J).¹⁰ U pojedinim primjerima dolazi do njegova gubljenja: *kvòca* 'kvočka'.

Osim posebnosti vezanih za fonem /v/, u govorima se javljaju još neke posebnosti vezane za druge foneme, npr. u Jezerima je zabilježeno i gubljenje fonema /ž/ u riječi *kažem* – *kāem*.

Prisutni su i adrijatizmi, odnosno prijelaz /m/ u /n/. Pojava se nalazi u:

a) imenicama:

(J, T): *âuton, bràton, vodōn*

(T): *bójōn, ditēton, glávōn, sestrōn, ženōn*

(J): *r̥ibōn, ùdicōn*.

b) glagolima:

(T): *glēdān, govòr̥in, xódān, m̥isl̥in, p̥itān, plāčēn*

(J): *boj̥in, jesān, kopān, n̥isan, p̥išen*.

c) pridjevima:

(T): *c̥ŕnōn, c̥ŕv̥ēnōn, l̥ipōn, mládōn, plávōn, stārōn*

(J): *č̥ūdnōn, l̥ipōn, pogānōn, stārōn, žútōn*.

d) brojevima:

(J, T): *òsan, sēdan*.

e) zamjenicama:

⁸ U **Tablici 1.** fonem /x/ stavljen je u zagrade jer je njegovo mjesto u sustavu nestabilno.

⁹ Isti bi primjeri u Jezerima glasili: *fēšta* i *f̥jok*.

¹⁰ U Tisnome je u ovoj riječi fonem /v/ zadržan pa primjer glasi *div̥i*.

(T): *měnon, mojôn, năšon, ěegövon, ěézinon, těbon, tvojön, văšon*

(J): *mojěň, năšen, tvojěň, văšen.*

U govoru Tisnoga zabilježen je primjer *čũmpris*¹¹ 'čempres' u kojem je /m/ zadržano u sredini riječi.

U govoru Tisnoga finalno se /l/ u nekim imeničkim riječima zadržalo: *ferāl, sôl, vól*, u nekima se vokaliziralo u /a/ i zatim stegnulo na isti vokal: *pakã, posã*; a u nekima je unutar vokalske skupine interpoliran fonem /j/: *anžēja* 'anđeo', *děbeja* 'debeo', *pěpeja* 'pepeo', *věseja* 'veseo'. U govoru Jezera finalno je /l/ prisutno u gotovo svim primjerima: *ãnžel, pakãl, posãl, stôl, vól*. Iznimke su riječi *veseo* i *debeo* koje glase *věseja* i *děbeja*. U glagolskom pridjevu radnom muškoga roda u jednini u oba se govora finalno /l/ realizira kao /a/ (a moguća je i interpolacija /j/) i to najčešće kod glagola s infinitivnim nastavkom -ti: *čũja, govorĩja, kũpija, mĩslija, pũstija, rádiya, volĩja, vrátija*.

Ispadanje slogova nije česta pojava u ovim govorima što se može vidjeti iz sljedećih primjera: *mřvica, spávala*. Ipak, u oba je govora zabilježen prilog *ôklen* 'odakle'.

Osim gore u radu navedenih suglasničkih skupina, prisutne su još neke:

gh-: (J, T): *ghôj, ghízdo*; *čr-/cr-*: (T): *črivo, čřv, čřvěn* (J): *črivo, čřvěn, čřv*; *št-*: (J, T): *štãla*, (T): *štèrika, štôrija, štèta, študèntica* (J): *štèlika* 'šterika'; *šp-*: (J, T): *špĩla, špòrak* (T): *špãjza, špfđnja, špĩna*; *šk-*: (J, T): *škafetĩn, škapulãti, škũre, škôla* (T): *škãre, škãrtoc, škapulãti* (J): *škãtula*.

Što se tiče refleksa praslavenskih skupina **stj* i **skj*, javljaju se primjeri sa skupinom *št*, ali i *šč*: *ôgñište, pũštati, křšten*, ali *ščãp* i *gũščerica*. Skupina **zgj* daje *žd*: *mõždani*, a **zdj* daje *žž*: *zvĩžžati*. Skupina *zgaj* realizira se i kao *zj* i kao *žž*: *grõzje, gvõžžje*.

Praslavensko **d'* nekad daje /ž/, a nekad /j/: *mlãžĩ, žėž*, ali *tujĩ*. Praslavensko **dj* uvijek je *ž*: *rõžak, sũže*.

Fonem /ž/ prisutan je u riječima *žãmija* i *žẽmper*, ali u nekim primjerima prelazi u /ž/: *žẽp, svidõžba*.

Slabljenje je šumnika često u obama govorima:

(J, T): *prėsjednica, prěstava, klũko*; (T): *mãška*.

U nekim primjerima nije došlo do slabljenja:

(J, T): *bogátstvo, bõlěst, mást, mlãdõst, gõst, mõst, pêt, šěst*.

U ovim dvama govorima nema depalatalizacije, odnosno nije došlo do depalatalizacije fonema /l/ u /j/. Stoga se bilježe primjeri:

¹¹ Isti primjer nije zabilježen kod ispitanika iz Jezera, no ne može se sa sigurnošću tvrditi da ga neki govornici iz Jezera ne bi izgovorili tako.

(J, T): *lúbav, nedìla, pòle, ùle, veséle*...

4.3. Prozodijski sustav obaju govora

U prozodijskom sustavu ovih dvaju govora miješaju se stari čakavski i novoštokavski naglasci, točnije tri stara naglasaka – kratkosilazni, dugosilazni i akut te jedan novi naglasak – dugouzlazni. U Jezerima je vrlo često naglašavanje posljednjeg sloga u riječi: *nogă, selö, vodă, ženă*. Oksitoneza na zatvorenim slogovima prisutna je u oba govora (*čovik, danäs, lancunić, otăc, svidök*). Također, u oba je govora prisutna zanaglasna duljina (*cȃnōn, cȃvėnōn, plāvōn, stārōn*).

Kratkosilazni naglasak nalazi se u jednosložnim riječima (*bär, dă, kōd, kȃš, lük, mĩš, sän, svĩ, štă, vȃh, zět*), na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi u otvorenim i zatvorenim slogovima (*bōžji, būri, ìdrimo, ìmamo, ìsti* – 'jesti', *mrīža, mūka, nĩti, pĩvati, plĩva, prĩdnoć, sămo, sĩka, šăka, tĩkva, ùnjulo* – 'jednostruko', *vĩtar*), na središnjem slogu višesložnih riječi (*divĩca, gomĩla, konōba, prasĩca, telėtina*) te, kao što je rečeno, na zadnjem slogu u riječi (*čovik, danäs, dȃvă, otăc, svidök*).

Dugosilazni naglasak nalazi se u jednosložnim riječima (*bôr, brīg, dān, grād, jā, kōh, snīg, srām, zrák*), na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi (*ârija, mēso, mōre, sūnce, stārci*), na središnjem slogu višesložnih riječi (*lantāna, mladūnka* 'rodilja') te na zadnjem slogu u riječi (*grdelĩn* 'češljugar', *karitād* 'milostinja').

Akut se nalazi u jednosložnim riječima (*krăl, sūd, žũl*), na početnom slogu dvosložnih (*ănde* – 'anđeo', *drăgi, lišće, lūta măli, pĩšen, pĩtan, stări*) i na središnjem slogu višesložnih riječi (*desėti, devėti, divōjka osũžen*). Na zadnjem slogu riječi akut dolazi u otvorenom (*karatě, kozě, nogě, pletě, pletũ, posă, sestrě, sidě, sidũ vodě, ženě*), ali i zatvorenom slogu (*gospodăr, kovăč, lancũn, nogōn, pečėn, pităr, rukōn, stojĩn, ženōn*).

U Jezerima je akut dobro očuvan dok je u govoru Tisnoga u većini slučajeva prešao u dugosilazni i dugouzlazni naglasak. Zato je u ovom govoru u nominativu jednine imenica muškog roda akut na kraju riječi zamijenjen dugosilaznim naglaskom (*gospodăr, krăl, likăr, tovăr*), u instrumentalu jednine imenica muškog, ženskog i srednjeg roda također je prešao u dugosilazni naglasak bez promjene mjesta (*selôn, vodôn, ženôn*) ili je uz regresivno pomaknut te je prešao u dugouzlazni naglasak (*glāvōn, rúkōn*).

Akut se, u govoru Tisnoga, čuva samo u genitivu jednine imenica poput *zemla* – *zemľě*. Iako danas u govoru Tisnoga nema akuta, on je svakako bio prisutan prije, a to pokazuju brojni toponimi (*Bĩli Blăt, Gonĩk, Pũntica, Zasěla*).

Dugouzlazni naglasak najčešći je na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi (*búđiti, lúka, písma, rúka, tráva*) i na središnjem slogu višesložnih riječi (*timúniti* 'kormilariti', *udrúčiti* 'pasti u more'). U Jezerima ovaj naglasak odgovara štokavskom „kanovačkom” naglasku, a to se očituje zatvorenom artikulacijom vokala koji se nalaze pod tim naglaskom, posebno vokala *a* (Juraga, 2010: 24).

Sve navedeno u ovom poglavlju zabilježio je i Edo Juraga (2010). On navodi kako u ovim govorima nema kratkouzlaznog naglaska te u svojim istraživanjima isti nije zabilježio ni u jednom primjeru. U analizama provedenima u svrhu pisanja ovoga rada, kratkouzlazni naglasak također nije često zabilježen, to jest zabilježen je u malom broju primjera (*bròdu, oràhnača*). Izvorno, u ovim govorima kratkouzlaznog naglaska nije bilo. U novije se vrijeme možda može čuti povremeno kod nekih govornika, uglavnom mlađih. U riječima u kojima bi inače bio kratkouzlazni, u Jezerima je na sljedećem slogu kratkosilazni naglasak (*kozà, nogà, selò*), dok se u Tisnome čuva staro mjesto naglaska, ali on prelazi u kratkosilazni (*kòza, nòga, sèlo*). U oba je govora zabilježeno i nekoliko primjera u kojima se čuje dvostruki naglasak, odnosno kratkouzlazni na prvom, a kratkosilazni na drugom slogu riječi. To je zabilježeno u sljedećim riječima: *bòjali, dònija, imàli*.

5. MORFOLOŠKE POSEBNOSTI GOVORA TISNOGA I JEZERA

U morfološkoj analizi govora Tisnoga i Jezera bit će iznijete posebnosti govora vezane za pojedine vrste riječi. Što se tiče imenica, u govoru Tisnoga zabilježene su sljedeće imenice u nominativu jednine:

(T): *ćér, kòkoša, kósa, kòst, màma, màter, màslina, plòča, učiteļica, žèna*.

Iste u nominativu množine glase:

(T): *ćère, kòkoše, kóse, kòsti, màme, màtere, màsline, plòče, učiteļice, žène*.

U Jezerima su zabilježeni sljedeći primjeri:

(J): *kókoša* (ista riječ u množini glasi *kokōš*), *obòtnica, kòza, nevêra*.

Zabilježena je i imenica *dīd*. Akuzativ i vokativ jednine imenica srednjeg roda jednaki su nominativu jednine: *sélo, dŕvo, jàhe*. Juraga (2010: 25) primjećuje da je akuzativ jednine imenica muškog roda za neživo jednak nominativu jednine, a za živo genitivu jednine.

U Tisnome je sibilizacija provedena u svima primjerima: *u Āfrici, bánci, knīzi, slīci, vójsci*. U Jezerima je provedena u svim primjerima osim u jednom – *u vójski*.

Podijeljeni su i primjeri u slučaju gubljenja palatalnih alomorfa, to jest, kod nekih jednosložnih imenica muškoga roda može se čuti *-em* (*-en*), a kod nekih *-om* (*-on*):

(T): *kóncen, mīšen, mūžen, nóžen, jēzon, klūçon*

(J): *klūčen, mūžen, dicôn, jēzon, mišôn, nózon, pasôn*.

Zabilježena je uglavnom duga množina:

(J, T): *vūkovi, krāļevi, grādovi, mīševi, vrāgovi, sīnovi, klūčevi*.

Razlika je uočena samo kod riječi N jd. *brk* koja se u akuzativu množine u govoru Tisnoga realizira kao *břke*, a u govoru Jezera kao *břkovi*.

U govoru su prisutne i imenice koje se javljaju samo u množini (*pluralia tantum*):

(J, T): *mudānte, grābļe, škāre, očāle, skāle*.

U Tisnome je u genitivu množine imenica ženskoga, ali i muškoga roda gotovo redovito prisutan nulti morfem: *u klūci nēma... čāš, kokôš, kôz, krāv, nōvac, ovâc, pijätov, prāsac*. Zabilježeni su i primjeri: *kónā, nōževa, sestārā*, odnosno primjeri u kojima nema nultog morfema, već je prisutan nastavak *-a*. Edo Juraga (2010: 24) navodi kako je u genitivu množine imenica srednjega roda zabilježen nastavak *-ov* (*postðlov, sēlov*).

U Jezerima je isto kao i u Tisnome, odnosno u genitivu množine ženskoga roda sačuvan nulti nastavak: *divðjak, gðdin, Jezēr, ovâc, rūk, žēn* dok je u nekim primjerima ipak prisutan nastavak *-a*: *kózā, krāvā*. Imenice muškoga i srednjeg roda u genitivu jednine imaju nastavak *-a*: *brðda, mðmka, pðsla, strāha, svītla, tovāra, vrāga*.

Nastavci u dativu, lokativu i instrumentalu množine izjednačeni su, odnosno imenice muškoga i srednjega roda u navedenim padežima imaju nastavak *-ima*, a imenice ženskoga roda nastavak *-ama*. U Tisnome su zabilježeni sljedeći primjeri:

(T): *grādivima, iglāma, kūcama, mōrima, pðļima, selīma, ženāma*.

U Jezerima su zabilježeni primjeri:

(J): *břðima, grādivima, nōvcima, pðļima, selīma, tovārima*.

U Jezerima se javljaju i dva primjera koja „odskaku” od ostalih, a u kojima se javlja navezak *-n/-r*: *kūcaman i kúnamar*.

Instrumental se jednine, pak, realizira kao *-on*. U Tisnome¹² su prisutni primjeri:

(T): *brāton, mazgôn, tovāron, vodôn, ženôn*.

U Jezerima je zabilježeno:

(J): *brāton, dicôn, divðjkôn, nogôn, rúkôn, sestrôn, ženôn*.

U svim primjerima u instrumentalu jednine prisutan je adrijatizam.¹³

¹² Iznimka je riječ *kraj* koja glasi *krājen*.

¹³ O navedenoj je promjeni bilo riječi u poglavlju o fonologiji.

Što se tiče zamjenica, u oba govora osobna zamjenica prvog lica uvijek glasi *jâ*. U govoru Jezera zabilježen je genitiv te zamjenice – *mẽn*. Instrumental jednine u oba govora glasi *mẽnnon*: *ôn je dõša s mẽnnon*.

U govoru Tisnoga zabilježene su sljedeće zamjenice:

(T): *môj (àuto), môje (čãše), môga (brãta), tvôj (otãc), tvôga (gõsta)*.

Od neodređenih zamjenica spominju se samo neke:

(J, T): *nẽko, nẽšto, nĩšta, svãšta*

U Jezerima su u dativu jednine ženskoga roda prisutni oblici *jõn* umjesto *joj (jõn mãti)* i *hõn* umjesto *noj (u hõn pêt kili, hõn krčili)*. Također su prisutni oblici *mõj (dân)*, *mõga (mũža)*, *mõmu (põļu)*, *našẽmu (põļu)*. Što se tiče pokaznih zamjenica u Jezerima, prisutni su oblici *onĩ (stól)* i *onõga (čovika)*. Zabilježeni su oblici i *ovãj* i *ovĩ (dân, vrãg, momãk)*, ali i *uvã* umjesto *ovõ (dõba)*, kao i zamjenica *svačigõva*. Upitno-odnosne zamjenice koje su zabilježene u govoru Jezerana, jesu: *čigõva, kãkvi, kô, štã*, a od neodređenih zamjenica zabilježene su: *nẽko, nĩšta, svãšta*.

U govoru Tisnoga, kako navodi Juraga (2010: 27), /d/ se jotiralo s /j/ iz komparativnog nastavka te je ostalo /ǵ/. To se vidi iz sljedećih primjera zabilježenih iz razgovora s ispitanicima: (J, T): *lũd – lũǵĩ, mlãd – mlãǵĩ, slãdak – slãǵĩ*. Isto je i s primjerima koji završavaju na /k/ i /g/, a koji daju /š/ i /ž/: *vĩsok – vĩštĩ, drãg – drãǵĩ*. U pridjevima su prisutna sva tri komparativna nastavka: *-iji (bogãt – bõgatiji, stãr – stãriji)*, *-ji (bǵz – bǵzji > bǵǵĩ)*, *-ši (lĩp – lĩpšĩ)*.

Zabilježeni su i sljedeći primjeri u instrumentalu jednine: *cǵnõn, debẽlõn, lĩpõn, mãsnõn, plãvõn, siromãšnõn, žũtõn*.

Dativ jednine često je izjednačen s lokativom jednine:

(J, T): *glãdnomu, dobrõmu, lĩpomu, pónosnomu, stãromu*.

Pridjevi u dativu množine muškog i ženskog roda ima nastavak *–ima*:

(J, T): *dõbrima, glũpima, lĩpima, rũžnima, smĩšnima*.

U Jezerima je od pridjeva *pokvaren* zabilježen oblik *pokvarenĩčina*.

U razgovoru s ispitanicima zabilježeni su sljedeći brojevi:

(J, T): *čẽtĩri, čẽtrnãest, dẽset, dẽvet, dvã, dvanãest, jedanãest, õsan, pêt, sẽdan, šẽst*.

Broj jedan izgovara se s drukčijim naglaskom u Tisnome, nego što je to u Jezerima. Naime, Tišnjani će reći *jedãn* dok će Jezerani reći *jedãn*.

Edo Juraga (2010: 29) zabilježio je da se u ovim govorima koriste brojne imenice: *čẽtvero/čẽtvoro, dvõje, pẽtero, šẽstero, trõje*.

Kod glagola infinitivni oblici imaju nastavke *-ti* i *-ći* i gotovo uvijek se izgovaraju tako, to jest ne gubi se *i* s kraja riječi. Zabilježeni su sljedeći primjeri:

(T): *balāti, čūdi, dīgnuti, govōriti, māknuti, mīsliti, pīvati, plēsati, ráditi, tāknuti, živiti.*

(J): *pěci, pīvati, plēsati, pobīgniti, poslušati, prātiti, rěci, srēsti, stāti, ubōsti, uzēsti, zabávlati.*

U razgovoru s ispitanicima zabilježeno je kako je kod svih infinitivnih oblika u Jezerima upotrebljavan infiks *-ni* umjesto infiksa *-nu* dok u Tisnome nije tako. To se može vidjeti i iz gore navedenih primjera.¹⁴ Iako govornici koriste infinitivne oblike s nastavkom *-ći*, ipak se složenice glagola *íci* u infinitivu govore s *-ti*. Tako se u njihovu govoru može čuti: *dōjti* i *ījti, íti*.

Aorist, imperfekt, pluskvamperfekt i futur drugi nisu zabilježeni u govoru.

U prvom licu jednine prezenta kod nekih je glagola prisutan adrijatizam.

(J): *kāžēn* (ali i *kāen*), *nīsān, rādīn, ĩden* (ali i *ījēn*), *zovēn, bojīn, trāžīn, mōlīn*

(T): *rādīn, vōzīn, vōlīn, živīn, govōrīn.*

Treće lice množine prezenta završava na *-u*:

(J, T): *govōrū, rādū*

(J): *govōrū, krādū* (ali i *krédū*), *nōsū, vīdū*

(T): *vōlū, vōzū, živū.*

Perfekt je također prisutan u ovim govorima, a tvori se od nenaglašenog prezenta pomoćnog glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Zabilježeni su primjeri:

(J): *jā san ubōla, jā san vīdla, mī smo imāli, ōn je dōnija, ōn je izvādija, ōn je rádija, ōna je kopāla*

(T): *jā san mīslija, jā san volīla/volīja, mī smo plēsali, ōn je bīja, tī si rádija, vī ste govorīli.*

Primjeri zabilježeni za futur prvi su: *ōćeš pīvati, ōćeš plēsati, ōćeš pōjti, ōćeš vodīti*. U Jezerima je za futur prvi zabilježen zanimljiv primjer. Umjesto glagola *pobjeći* upotrijebljen je oblik *pobīgnuti* (*mī ćemo pobīgniti*).

U Jezerima je zabilježen imperativ glagola *doći* – *dōjdi*.

Od nepromjenjivih se riječi iznosi nekoliko priloga zabilježenih u razgovoru s ispitanicima:

(J, T): *dōli, gōri, nāzad, prīje, rādo, vōde*

(J): *dī, krāj, kūda, nīkidan, pōslin, tōte, ūvik, vēć, volīko*

(T): *krāj, ōdavde, ōtamo, poslīje/pōsli.*

¹⁴ O navedenoj je pojavi bilo riječi i u poglavlju o fonologiji.

6. LEKSIČKE POSEBNOSTI GOVORA

Iako u ovom radu nije napravljena potpuna leksička analiza ovih govora, jer ista iziskuje puno više vremena i ispitanika, izdvojeni su neki leksemi ¹⁵ koje su ispitanici najčešće spominjali te koji se čuju u snimkama slobodnog govora. Također, u razgovoru s ispitanicima zabilježene su:

- a) praslavenske riječi: (J, T): *rîč, trenútak, znôj*
- b) turcizmi: (J, T): *alât, bója (ali i pitûra), bûdala, kutîja, sapûn*, (T): *tórba* (J): *bôrša*
- c) hungarizmi: (J, T): *cîkla, pûška, roštîl, sôba, šôgor*, (T): *găzda, lôpov*, (J): *gospâr, lûpež*
- d) germanizmi: (J, T): *ăuspuh, bîna, kûfer, rikvêrc, špâjza*
- e) romanizmi: (J, T): *bánka, brîškula, kvartêt, lemôzina, mudânte, soprân, šugamân, takujîn*.

6.1. Leksik Tisnoga

balâti, inf. – plesati

čakulâti, inf. – pričati

**žînžûa*, ž. r. – različit nakit

izîsti, inf. – pojesti

prájac, m. r. – prasac

spîza, ž. r. – jelo

škafetîn, m. r. – ladica

terîna, ž. r. – porculanska zdjela

užâti, inf. – običavati

užgâti, inf. – upaliti

6.2. Leksik Jezera

**bâriti*, inf. – udvarati se

**kartî*, ž. r. – košara

kašëta, ž. r. – kutije

¹⁵ Primjeri koji su označeni s * zabilježeni su samo u tom govoru dok se ostali mogu čuti u oba govora, ali su, s obzirom na to da su u snimkama snimljenima na terenu zabilježeni kod određenog ispitanika, svrstani pod leksik tog mjesta.

màti/mäter, ž. r. – majka

nevêra, ž. r. – oluja

smrîška, ž. r. – smrika

somära, ž. r. – samar

sturîč, m. r. – drveni predmet na kojem su se sušile smokve

škapulàti, inf. – spasiti se

tôte, pril. – ovdje

travêša/travêsla, ž. r. – traverša

7. ŠTOKAVSKO U GOVORU TISNOGA I JEZERA

Iako govori Tisnoga i Jezera načelno pripadaju čakavskom narječju, točnije južnočakavskom ikavskom dijalektu, nakon provedene analize očito je da je u njima prisutna i nekolicina značajki štokavskoga narječja. Razlog tome prvenstveno je neposredan kontakt Tisnoga i Jezera s ostalim mjestima poput Šibenika i Zadra. Doseljavanje novih stanovnika u mjesta te izmjena stanovništva također je zaslužna (možda i kriva?) za ispreplitanje štokavskih i čakavskih značajki u ovim govorima. Iva Lukežić (2012: 153) piše o migracijama i stvaranjima novih kontakata kao onima zaslužnima za primanje raznih osobina štokavskih ikavskih govora u izvorno čakavske govore. Jezera se, kao mjesto koje broji manje stanovnika od Tisnoga, bolje opiru štokavskom utjecaju, to jest u tom se mjestu zadržava više čakavskih značajki nego što je to slučaj s drugim mjestom.

Iako je zamjenica *čà* jedna od glavnih značajki čakavskog narječja, ista ipak nije prisutna kod svih govornika ovih dvaju govora, a osobito onih iz Tisnoga. Naime, kod gotovo svih ispitanika iz Tisnoga zabilježeno je *štà* umjesto *čà*. Oblik *čà* zabilježen je samo jednom i to kod najstarije ispitanice što može upućivati na to da su mlađi govornici pali pod utjecaj štokavskog narječja zbog veće izloženosti raznim okolnostima. Naime, mlađe generacije stanovništva u ovim mjestima imale su više prilika za školovanje i putovanja. To za sobom vuče veću naćitanost, kao i češće kontakte s drugim ljudima što može biti jedan od razloga za unošenje štokavskih značajki u čakavsko narječje.

Nadalje, treba spomenuti refleks praslavenskih skupina **dj* i **d* koji u nekim primjerima daju /*ǰ*/, a u nekima /*j*/ . Kada se realiziraju kao /*j*/, premda ne nužno uvijek, smatraju se čakavskom znaćajkom te je ta realizacija prisutna znatno manje nego **dj/d > ǰ*. Zabilježeni su

primjeri poput *ròžāk*, *sûže*, *mlàžī*, *žéž*, a od onih s realizacijom /j/ zabilježen je samo jedan primjer – *tujī*. Tu se opet može vidjeti popriličan prodor štokavskog narječja u ove govore koji su izvorno čakavski.

Dodir ovih dvaju sustava može se vidjeti i u primjerima refleksa prednjeg nazala */ɛ/. Realizacija istog kao /a/ tipična je karakteristika čakavskoga narječja. U provedenoj analizi nije zabilježen nijedan primjer u kojem se prednji nazal realizira kao /a/, ali Edo Juraga (2010) bilježi to u primjeru riječi **jɛzik > jazik*. U svim ostalim primjerima zabilježenima u ovoj analizi */ɛ/ > /e/ bez obzira na poziciju u kojoj se nalazi (*jetřva < *jɛtry*, *žédan < *žɛdɔnɔ*, *počėti < *počėti*). Također, uz skupinu /čr/ prisutna je i skupina /cr/ što se može smatrati obilježjem štokavskog narječja. Ta prisutnost obaju realizacija rezultat je ispreplitanja dvaju sustava – čakavskog i štokavskog.

Josip Lisac (2004: 247) kaže: „Pod štokavskim će utjecajem biti i nestabilnosti *h* (npr. *oču*), jer pravi čakavci dobro čuvaju fonem *h*”.

Osvrnuvši se na poglavlje o prozodijskom sustavu govora Tisnoga i Jezera, također se može uočiti utjecaj štokavskog narječja na ove izvorno čakavske govore.

„Svakako je murterska akcentuacija čakavska, ali se osim tri stara naglaska – ^{'''}(četiri, nêbo), ^ (dân, posâ), ~ (divõjka, osũđen, jã...) javlja i ´; osobito su dobro zastupljeni primjeri tzv. kanovačkog akcenta: *sélo*, *nóga*, *kóza* itd. Naravno tu je riječ o (novo)štokavskom utjecaju” (Lisac, 2004: 246).

8. ZAKLJUČAK

U ovom je radu prikazana analiza govora dvaju mjesta na otoku Murteru – Tisnoga i Jezera. Uz pomoć ispitanika napravljena je fonološka, morfološka i leksička analiza govora. Promotivši detaljnije sve zabilježene karakteristike govora, jasno je kako je riječ o izvorno čakavskom govoru koji je zadnjih godina pao pod utjecaj štokavskog narječja. Za nekoga tko se ne bavi dijalektologijom i dijalektološkim istraživanjima, prisutnost štokavskih karakteristika u ovim govorima možda je novitet, a cilj ovoga rada bio je prikazati upravo to – prisutnost štokavskoga u čakavskome narječju.

U fonologiji su, osim ikavskog refleksa jata koje je jedno od glavnih obilježja ovih govora, ali i čakavskog narječja uopće, zanimljivi prijelazi *ra > re* (*rēsti*, *krēsti*), asimilacije samoglasnika, samoglasno /l/ i praslavensko */q/ koje daju /u/, izostanak fonema /x/ te gotovo stalna prisutnost fonema /f/. Zamijećen je i adrijatizam (*âuton*, *vodōn*, *glědān*, *plăčēn*...) što i nije čudno s obzirom na to da se isti javlja u skoro svima čakavskim govorima. Često je i slabljenje šumnika (*măška*, *prěstava*...). Prozodijski sustav većim je svojim dijelom čakavski, odnosno broji tri stara naglasaka (kratkosilazni, dugosilazni i akut) i jedan novi (dugouzlazni) naglasak. Ono što je specifično za ove govore jest naglašavanje posljednjeg sloga u riječi, a to se posebno istaklo kod ispitanika iz Jezera.

U morfologiji je zanimljivo što su nastavci *-em* (*-en*) i *-om* (*-on*) jednako zastupljeni, odnosno upotrebljavani (*mīšen*, *jěžon*). Iako ima nekoliko iznimaka, ipak je zabilježena uglavnom duga množina. Jedna od važnijih značajki ovih govora jest nulti nastavak u genitivu množine ženskog i muškog roda (*krāv*, *kôz*, *nōvac*...). Kod glagola u Jezerima zanimljiva je uporaba infiksa *-ni* umjesto *-nu*. U oba govora treće lice množine prezenta završava na *-u*.

Razni autori poput samog Ede Jurage, na kojeg se u ovom radu najviše referiralo ili Ive Lukežić, navode u svojim knjigama kako se u novije vrijeme u čakavskim narječjima sve više uočavaju karakteristike štokavskog narječja. Joško Božanić (2011: 156), govoreći o govorima četiriju mjesta na otoku Murteru, u svom članku navodi sljedeće: „Ovi govori danas imaju mnoge štokavske osobine, ali oni jesu izvorni čakavski govori koji i sa svim svojim štokavskim obilježjima zadržavaju svoj prepoznatljiv čakavski identitet”. Dakle, osvrnemo li se na analizu provedenu u ovom radu, možemo se složiti s navedenim: govori Tisnoga i Jezera jesu izvorno čakavski govori iako imaju i neke karakteristike štokavskog narječja.

SAŽETAK

Čakavsko i štokavsko u govoru Jezera i Tisnoga na otoku Murteru

U ovom radu napravljena je usporedna analiza dvaju govora južnočakavskog dijalekta, Tisnoga i Jezera na otoku Murteru, odnosno prikazane su, kako čakavske, tako i štokavske jezične posebnosti tih govora. Iznesene su fonološke, morfološke i leksičke značajke obaju govora, pri čemu se koristila knjiga Ede Jurage – *Rječnik govora otoka Murtera* (2010). U prvom dijelu rada opisano je samo narječje te mjesta o kojima je riječ. Nadalje je provedena analiza već spomenutih govora iz transkribiranih tekstova koji su snimljeni na terenu.

Ključne riječi: dijalektologija, čakavsko narječje, štokavsko narječje, Tisno, Jezera, usporedba, dijalektološka analiza

SUMMARY

Chakavian and Shtokavian in dialect of Tisno and Jezera on Murter

This paper presents a comparative analysis of two speeches of Tisno and Jezera on the island of Murter. Presented are chakavian and shtokavian linguistic characteristics of both speeches. Phonological, morphological and lexical features of both speeches were presented, and during the process Edo Juraga's book *Rječnik govora otoka Murtera* (2010) was consulted. The first section of the paper is dedicated to description of the dialect and the chosen places. The analysis was done in further sections using transcribed texts which were recorded on field.

Key words: dialectology, Chakavian dialect, Shtokavian dialect, Tisno, Jezera, comparison, dialectological analysis

9. LITERATURA

Furčić, I. (1980). *Narodno stvaralaštvo šibenskog područja i šibensko otočje*. Muzej grada Šibenika, Šibenik.

Juraga, E. (2010). *Rječnik govora otoka Murtera*. Murter – Šibenik: Ogranak Matice hrvatske Murter; Županijski muzej Šibenik.

Lisac, J. (2004). Mjesto murterskoga govora u čakavskom narječju, *Murterski godišnjak*, 2, 245–251, Ogranak Matice hrvatske Murter.

Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija*, 2. *Čakavsko narječje*: Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.

Lukežić, I. (2012). *Zajednička povijest hrvatskih narječja*, 1. *Fonologija*, Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet u Rijeci, Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine, Zagreb.

Internetski izvori:

Božanić, J. (2011). *Otok Murter dobio rječnik svojih govora* (Edo Juraga – Rječnik murterskog govora), *Čakavska rič*, 39, 1 – 2, 2011. <https://hrcak.srce.hr/74943>.

Službena stranica Općine Tisno, posjećena 5. 8. 2021. <http://www.tisno.hr/stranice/opcina-tisno/60.html>

10. PRILOZI

10.1. Ogledi govora Tisnoga

Já kãd sãn bïla mláda, u mõje gòdine, svì smo se skùpa drùžili, imàla sam pùno prijateljč i mï smo jedãn drùgõn pomágali i brãli skùpa i skùpa svãki dãn bìli i smijãli se, uživali u pòslu i čupãti mäsline nïsi mõga bẽz skãla. Četnãest skalïn smo se mï peňãli do vřha da bi pòbrali mäsline. Nï jẽdna mäsline nïje mõgla ostãti, mï smo do jẽdnu bãcili dõli. I svẽ rùčno. I bìli smo zãdovoljni i srĩtni, nïsmo imãli stãv bõgatoga za ïsti nï za pĩti, nego smo bãcali ïspri sebe krũh. Krũva, smõkav i mäsline. Svẽ bi se s otĩn nagucãli i kvãsnu pĩli. I bìli smo srĩtni svì, u pĩsmi smo cĩli dãn bìli i smĩhu, a sãd vřše tãko nïje. Vrimẽna su se promĩnila.

M. Č.

Sãmo Tĩsno ïma mežunãrodnu třku tovãrov. ïmamo mežunãrodnu zatõ jẽr svũgdi jãšũ domãcĩ, kõd nãš jãšũ strãnci. Znãci, svãki tovãr ïma svõju držãvu i õnda se turĩsti u sẽlu nãđu, Belgijãni, Nijẽmci, Austrijãnci, Austrãlci, kõlko gõd nãcija rãzličitih nãžeš u sẽlu i svãki od nĩh dõbije žokẽa domãčega. Znãci, ľudi přvi pút vĩde tovãra, õbĩčno su to grãdskĩ ľudi, strãnci, přvi pút vĩde tovãra, trẽbaju sẽsti na tovãra, trẽbaju jãhat na tovãru i třkat se. Mõš mĩslit kojĩ je tõ õsječaj ľũdima. Mĩslim, svì se poubĩjaju, tovãri su đĩvľi, fãla bõgu nẽ slũšaju nĩkoga, tãko dã večĩna strãnaca doživĩ přvi šõk dõk sẽdneš na tovãra, al na krãju bũde sũper dõživľaj zatõ štã to nẽma nĩko, to ïma sãmo Tĩsno.

M. P.

Sĩcan se kãko smõ svãke gòdine užãli dõjti u Tĩsno u vrĩme od Božĩca i õnda bi se na stõl stãvilo od svãke spĩze po mãlo, iz škafetĩna bi izvãdili ïkrãsnẽ svĩce kõje bi užgãli i õnda čakulãli cĩlu nõc. Mĩ đĩca bi ïvik glẽdali u terĩnu pũnu fritula i jẽdva bi ïh čekali izĩsti na Božĩc, a põsli obĩda na Božĩc bi ïšli na Rudĩnu di bi pĩvali, balãli dõk gõd se ne bi smřklo.

J. Ž. C.

10.2. Ogledi govora Jezera

Bïla sãn u brõdu i õnda sãn vĩdla obõtnicu i jã zovẽn: „đĩde, đĩde, dõjdi, ěvo obõtnica”, a õn je dõnĩja õsti, ãli nẽ vĩdi obõtnicu. Jã kãen đĩde dãj mẽnĩ õsti pã ću je jã ubõsti. I õnda san jã

ubòla, dđid je izvädija i bilo je u ñòn pět kili, tãčno kòlko sàm já imàla godñn, toľiko je bílo i u obòtnici.

D. T.

A ònda smo na Kolèdišću ìsto igràli kòlo, svè bílo ono Božìci, kòlo ìgramo, pìvamo, vesélimo se, a ònda je jedàn dòša kòd mène i óce ìgrat s mènnon, ãjde nèk ìgra, štà mèn brìge. A drùgi je vidi ja dā je ovāj dòša, oni se dvā potũkli ràdi mène. Ònda san igràla u folklóru i ìšli smo u Bètinu, bija je folklør, a já san vèc imàla móga, štà je muž bija, bija mi je dèčko, òn je bija u vójski. I sād, a môja prijateljica, ova nājboļa òna nije smìla ìti jèr jòn māti nije dozvolìla. I ònda jòš svāšta izgovorìla, isovàla nās, sve ste pokvarenìcine, kê tāmò ìžu, tāmò ìžu sāmò zlòčeste i svāšta, a ãjde ništa já. Náravno, dòšla san já, isplésali smo, ispìvali smo i pòsli je plès, pòsli togā, a já kòlko san glúpa bila zatò štà je òna rèkla, já san kād san završila ìšla dòli u xòdnik i niti san plésala i dòša je jedàn Tišñànin kòd mène. E òn mène bāri, bāri, a já òdi cā, òn dā ce me odvèsti, dā ìdemo pjèške já i òn dā ce me do Jezèr dovèsti. Nécu já ìjti, nécu já ìjti, já san čekala tóte dòk je plès, do pô nòca, já san tóte dòli u xòdniku, kako san bila glúpa, nisan se znāla zabávľati, glùpasta.

C. P.

10.3. Slike

Slika 1 Položaj Tisnoga i Jezera u odnosu na Murter i Betinu	4
Slika 2 Položaj Tisnoga i Jezera na otoku Murteru	5
Slika 3 Most u Tisnome (otok-kopno)	5

10.4. Tablice

Tablica 1 Inventar suglasničkih jedinica u govoru Tisnoga i Jezera - šumnici.....	7
Tablica 2 Inventar suglasničkih jedinica u govoru Tisnoga i Jezera - sonanti.....	7

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Lucija Batinović, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Hrv. jezika i književnosti i Filozofije, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23. 9. 2021.

Potpis Batinović Lucija

OBRAZAC I.P.

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

STUDENT/ICA	Lucija Batinović
NASLOV RADA	Čehovsko i štokavsko u govoru Jotera i Tisnoga na otoku Murteru
VRSTA RADA	završni rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	humanističke znanosti
ZNANSTVENO POLJE	filologija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin, izv. prof.
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	/
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin, izv. prof. 2. dr. sc. Tanja Brežan Ančić, doc. 3. dr. sc. Josip Lasić, v. lektor

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog diplomskog rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

☒ a.) u otvorenom pristupu

b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu

c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 23. 9. 2021.

mjesto, datum

Batinović Lucija

potpis studenta/ice